

Т. Г. ШЕВЧЕНКО, ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Кожна людина проходить через вселенський і особистий Час Життя, так і не розгледівши ті сили, які його підтримують і обривають. Складаючи основний зміст історії, як практичної науки, згадані процеси губляться формалізованими і спекулятивними розглядами. Розірваними залишаються культу і культура, чинники, які пояснюють основний фактор історії – діяльність, творчість людини як *homo ludens* [1]. У контексті філософського шевченкознавства можна стверджувати, що соціальне, культурне життя Т.Г. Шевченка переконує в тому, що людина – істота вертикальна, здатна сполучити небо й землю, втілити абсолютні цінності віри, обов'язку та свободи [2, 273].

Потреба в осмисленні культурного феномену Т.Г. Шевченка диктується хворобливим, можливо запізнілим ноосферним мисленням, здатним пролити світло на людинознавство і планетарний прогрес. Людство усвідомило загрози ринкового благополуччя, ліміти природніх ресурсів, глобалізацію влади в сфері науково-технічного прогресу, спокусу всездозволеності втручання в таїни буття та духу. Інтелектуальний досвід цивілізації XXI ст. вимушений констатувати проблеми, що не мають розв'язання в загальній формі. Повстає питання – культура поля чи полісу веде нас з темряви фрагментальних, ілюзійних знань? Творчий спадок Т. Г. Шевченка їх органічно поєднує, знімаючи культурні приниження першої і зобов'язуючи другу тверезо оцінити усі наслідки трансформації традиційної культури в новомодерну [3]. Належність до драми емансипації людини своїх предків, її вигод та втрат знаходимо у Шевченка, як проникливого історика епохи першотворінь...

В непробудимому Китаї
В Єгипті темному, у нас
І понад Індом і Єфратом
Свої ягнята і телята
На полі вольнім вольно пас
Чабан було в своєму раї

Полеміка навколо історичного, соціального змісту міфотворчості Т. Г. Шевченка [4, 31] вимагають гуманітарно-інтегрованих студій [5, 6]. Глибинні дослідження феномену антропогенезу, його вершини людської думки, засобів, рівнів її фіксації, передачі, переконливо довели, що міфологія є найдревнішою формою мислення, колективною, символічно-багатозначною пам'яттю. Зрозуміти культурні тяжіння Шевченка до справжньої класичної історії [6] заважають спрощенні характеристики історичної природи античної Греції.

Культура античної Греції, як об'єкт історичного розгляду, виступає комплексом надзвичайно складних методологічних проблем, без яких неможливо осмислити життя у його глобальних вимірах. Сутність її феномену складає історизм нетипового змісту. Він вимагає від тих, хто прагне наблизитись до логіки, історичних метаморфоз, не спрощуючи їх схематизмом понять Схід–Захід, символічне–реалістичне, міфологічне–документоване.

Культура Еллади є породженням прадавніх і вічних дилем виживання людини в світі, який постійно випробовує її терпіння, межі творчих злетів, здатність порозумітися із силами неоднозначного характеру, врешті – з собою. Територіально й історично суспільство схоже на сучасне своїми культурними цінностями, проросло на ґрунті драматичного досвіду змагань старших, східних, деспотичних суспільств з тими, хто виборював не тільки права Менелая на Єлену. Спираючись на індивідуальну і корпоративну енергію діяльності в межах особливої хронології, географії, військової і, врешті, культурної консолідації, вони стали на шлях цивілізаційного сходження, на яке впливали, без сумніву, і міграційні хвилі. Приписати стародавнім грекам – багатовекторному архаїчному населенню здатність приборкати усі стихії не дозволяють джерела, їх культурні досягнення, зорієнтовані на збереження життєдайних зв'язків з Природою. Її обоження не стало гальмом вдумливого її пізнання, упорядкування в якості гармонійного Космосу–Порядку. Викликом хаосу силових змагань, диктату закону сильних стала розбудова полісу, як середовища людей, які свідомо пішли на окультурення природи не тільки зовнішньої, але й внутрішньої, спираючись на договір не тільки бізнесовий, суспільно-правовий, але в ідеалі – духовний.

Стадійно і світоглядно саме класична культура Еллади наводить нас до стержневих проблем всесвітньої історії – драматизму взаємодії людини з Природою, подібними собі і собою. Кропіткою дослідження її коріння виводить нас як до етнічних архетипів, так і до загальнолюдської метафізичної, онтологічної і ноосферної пам'яті. Її розкодовують епілекси грецької міфології, синкретизм філософії, літератури, історії античної Греції, багатозначимий символізм її мистецтва. Культурний феномен грецької Міфології, Слова, Образу був історично вистражданий, виплеканий народами землі, їх родовими, езотеричними лідерами, талантами.

Реставрувати історичне життя, яке підтримувала, катастрофічно обривала стихійна енергія Неба, Землі, боги різних поколінь, терпіння, дерзновенна непокоря людей, неможливо, спираючись на формалізовані наукою джерела [1]. Міфологічна і писемна спадщина Еллади – як енциклопедія історичного життя – вимагає інтегрованих вимірів, відповідних їм критеріїв, акцентів, головним з яких є свідоме духовне сходження до законів спасіння, збереження життя. Вони допоможуть розчистити від статистичної інформації, упередженості першорядне

значення вузлових онтологічних понять, безцінний досвід, вистражданий нашими предками, феноменальні можливості Природи великої і малої, повчальні уроки їх співіснування. Ключем до їх відкриття є смислове «дешифрування» міфології, античної літератури, яка на рівні філософії–історії, символу–образу їх розвинула. Мова йде про залучення таких методів аналізу, які відповідали б унікальному предмету дослідження – космологічній картині Світу, глобальним часовим вимірам, різним рівням фіксації людської думки і, врешті – соціальним, особистим езотеричним мотивам її носіїв. Занурюючи нас у вир почуттів, страхів, мрій, думок, вони виводять на шлях майбутнього через минуле – морального врівноваження хаосу самознищення. Вони розповідають мовою образів про агональне змагання на щаблях культурного сходження виробників–майстрів–художників– царів–громадян–одновірців. Закони агону мають свою вперту логіку і, без сумніву, різних домінантів. Несправедливим є те, що право самої участі в його змаганнях отримали не всі народи, і це право у них відібрала не історія, а історики. У зв'язку з цим, класична антична спадщина давно стала засобом як спекуляції, так і етнічної ідентифікації, самопізнання. Духовні пам'ятки традиційної доби зберегли історію народження народів, їх випробування рабством, зовнішнім і внутрішнім. Вони донесли до нас не випадкові перемоги малих народів і держав над великими, доводячи умовність категорії сили. Історична драма України сприйнята Шевченком як особиста, вимагає не губити внесок наших предків у спадщину світової культури. Унікальне природне, історичне середовище південно-західних євразійських степів проукраїнських земель збагатило лексичні ресурси індоєвропейських мов, концепти «батька історії» Геродота.

Головним культурним феноменом Т.Г. Шевченка було використання ним Слова, Милосердя, як засобу визволення, порятунку людей від пекла [7]. Таїну цих небесних і земних скарбів усвідомлював, відчував Кобзар, як ніхто – «Прорветься Слово як вода» [8]. Як культурно-історичний феномен, Т.Г. Шевченко дозволяє оцінити особливе явище духовної еволюції людини, основне надбання європейської цивілізації – християнство, його синкретичний характер, вистраждані людьми з оголеною совістю, до яких належав Шевченко, Закони спасіння.

Воскресну нині! Ради їх
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово.

Класичні ремінісценції Шевченка актуалізують проблему духовних соціальних лідерів, гуманізації людства, культурною частиною якого завжди була і залишається Україна [9].

Джерела та література

1. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнього дня / Й. Хейзинга. – М.: Издательская группа «Прогресс» - Академия, 1992.
2. Кримський С. Під сигнатурою Софії / С. Кримський. – К. : Видавничий дім «КМА», 2008. – 367 с.
3. Бердяев Н. Смысл истории / Н. Бердяев. – М. : Мысль, 1990. – 162 с.
4. Шевчук В. Слово і постасне. Розмисел / В. Шевчук. – К. : Твілі інтер, 2001. – 264 с.
5. Грабович Г. Шевченко як міфотворець / Г. Грабович. – К. : Радянський письменник, 1991. – 201 с.
6. Майстренко М. Шевченко і античність / М. Майстренко. – О. : Маяк, 1992. – 296 с.
7. Забужко О. Шевченків міф України / О. Забужко. – К. : Абрис, 1997. – 144 с.
8. Інтеграція позитиву в творчості Шевченка. Аспекти символу, аксіології, антології, міфу, психології і стилю. – К. : Альтерпрес, 2002. – 232 с.
9. Кісіль С. А. Україна як суб'єкт європейської історії // Історична наука, історична пам'ять та національна свідомість модерної доби в Україні, Білорусі та Польщі / Упоряд. В.В. Масненко, Ю.П. Присяжнюк (Серія «Історіографічні студії»). – Черкаси: «Вертикаль», видавець ПП Кандич С. Г., 2011. – С. 35–41.

Віталій Масненко

«ІСТОРІЯ ХВОРОБИ» В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО ЯК БІОГРАФІЧНИЙ НАРАТИВ. ЧАСТИНА ПЕРША

Студіювання людського тіла як соціального суб'єкта відкриває нові можливості для біографічних досліджень, особливо для розуміння інтелектуального обличчя видатних мислителів, оскільки це дозволяє збагнути важливі аспекти сома-психологічних основ їхньої творчості. Крім того, саме завдяки таким новим підходам біографістика справді набуває антропологічного виміру – адже тепер вона орієнтована на «живу людину», а не на схематичну конструкцію, складену із переліку окремих анкетних даних.

У центрі уваги запропонованої розвідки – особливий вияв тілесності В'ячеслава Липинського, який спостерігається у його ставленні до стану свого здоров'я, власне до своєї основної недуги – туберкульозу (сухот легенів).

Історіографія щодо «історії хвороби» В. Липинського на цей час знаходиться на початковій стадії опрацювання. Окрім принагідних згадок про неї у біографічних працях Б. Ганцажа [1] та І. Передерій [2], варто згадати розвідки І. Гирича. Зокрема, відповідний розділ «Стан здоров'я В. Липинського в 1907-1914 роках» його передмови до збірника «Листування В. Липинського» [3, 112-14; 4, 85-88]. Важливо пам'ятати, що хвороба і біль слугують найпотужнішими спонукальними чинниками опредмечування людської тілесності, виявлення її індивідуальності. Як вдало підмітив сучасний філософ В. Подорога: «Суб'єктивність, чи те, що ми інколи називаємо суверенністю людської особистості, з'являється з